

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

Περιγραφή Χρηματοδοτούμενου Ερευνητικού Έργου
1η Προκήρυξη Ερευνητικών Έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την
ενίσχυση των Μελών ΔΕΠ και Ερευνητών/τριών και την
προμήθεια ερευνητικού εξοπλισμού μεγάλης αξίας

Τίτλος Ερευνητικού Έργου: ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ:
ΠΑΛΑΙΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΡΩΪΜΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Επιστημονικός/ή Υπεύθυνος/η: Νίκος Ευστρατίου

Φιλικός προς τον αναγνώστη τίτλος: EGEOLAND

Επιστημονική Περιοχή: Ανθρωπιστικές επιστήμες και τέχνες

Φορέας Προέλευσης και Χώρα: Ελλάδα

Φορέας Υποδοχής: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης

Συνεργαζόμενος Φορέας: Malcom H. Wiener
Laboratory for Archaeological Science, American School of
Classical Studies at Athens (ASCSA)

Ιστοσελίδα προβολής του Έργου
(αν υφίσταται): egeoland.web.auth.gr

Ποσό Χρηματοδότησης: 199.980 €

Διάρκεια Χρηματοδότησης: 30 μήνες

Το αντικείμενο του ερευνητικού έργου είναι η ανασύνθεση της παλαιογεωγραφίας μιας κατασκήνωσης της Τελικής Παλαιολιθικής η οποία ερευνάται αρχαιολογικά στο νησί της Λήμνου. Η θέση του Ούριακου έχει πρόσφατα αποκαλύψει τις πρωιμότερες ενδείξεις των κυνηγών-τροφοσυλλεκτών στο νησί αυτό του Αιγαίου στη διάρκεια του κλιματικού επεισοδίου της Νεότερης Δρυάδος (10.800-9.600 π. Χ), με πολλά λίθινα εργαλεία και ευρήματα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη μελέτη των πρώιμων κατοίκων του νησιωτικού Αιγαίου να προσθέσουμε νέα δεδομένα που θα ρίξουν φως στην εξέλιξη των νησιωτικών τοπίων και των παραλιακών περιοχών τους, στις διακυμάνσεις της θαλάσσιας στάθμης, στα στοιχεία για το κλίμα και τη βλάστηση, στις θερμοκρασιακές εναλλαγές, και γενικά, όλα όσα μπορούν να περιγραφούν ως η ‘γεω-επιστημονική’ ιστορία μιας αρχαιολογικής θέσης όπως ο Ούριακος. Η ανασύνθεση της παραλίας της Λήμνου όπου βρίσκεται η θέση (σχηματισμοί παλαιοθινών, αλλαγές της παλαιοακτής) και της κοντινής περιοχής της ενδοχώρας (πεδιάδα, ποτάμι) γύρω από τον Ούριακο όπως και η υψηλής ευκρίνειας γεωαρχαιολογική μελέτη της ίδιας της θέσης (ιζηματολογική, μικρομορφολογική, βιολογικοί δείκτες) με την πλούσια και μοναδικά για τον χώρο του Αιγαίου αρχαιολογικά ευρήματα, θα αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος όσον αφορά τη γεωμορφολογική και πολιτισμική ιστορία του Αιγαίου αλλά και τις πρακτικές και τους στόχους της λεγόμενης ‘νησιωτικής αρχαιολογίας’ (ευστατικές αλλαγές, αρχαιολογική ορατότητα, βυθισμένα τοπία, πρώιμη ναυσιπλοΐα). Τέλος, η περιβαλλοντική ανασύνθεση του Ούριακου και του περιβάλλοντος χώρου θα δώσει τη δυνατότητα να αναζητηθούν και σχολιαστούν αρχαιολογικά πλευρές της σχέσης οικονομίας και συμπεριφοράς των ομάδων, μια σχέση που εκ των πραγμάτων συνδέεται με τις αλλαγές του προϊστορικού τοπίου που επηρεάζει τις ανθρώπινες δραστηριότητες (κυνήγι, ψάρεμα), την τεχνολογία που χρησιμοποιείται (τύποι λίθινων εργαλείων) και τις κοινωνικές σχέσεις (ναυσιπλοΐα, ανταλλαγές) που αναπτύσσονται.

Σύνοψη Ερευνητικού Έργου

Το αντικείμενο της επιτόπιας έρευνας, που επικεντρώνεται σε μια Επιπταλιολιθική κατασκήνωση της Λήμνου, φιλοδοξεί να καλύψει ένα σημαντικό κενό στην ελληνική και διεθνή περιβαλλοντική, γεωαρχαιολογική και αρχαιολογική εμπειρία και βιβλιογραφία που αφορά νησιωτικά περιβάλλοντα. Η ιδιαίτερη στόχευση του προγράμματος βρίσκεται στον ιδιαίτερα έντονο διεπιστημονικό χαρακτήρα της και την υψηλής ευκρίνειας προσέγγισή της. Θα είναι η πρώτη φορά που ένα διεπιστημονικό πρόγραμμα συνδυάζει την ανάλυση γεωαρχαιολογικών δεδομένων σε μια μικρο-στρωματογραφική κλίμακα, στα πλαίσια μιας ευρείας ανασύστασης και παλαιοπεριβαλλοντικής ανάλυσης, με στόχο τη μελέτη της αλληλεπίδρασης φυσικού περιβάλλοντος και ανθρώπου στη διάρκεια του κλιματικού επεισοδίου της Νεότερης Δρυάδος (10,800 to 9,600 π.Χ) και λίγο πριν την έναρξη των θερμών και υγρών συνθηκών των αρχών του Ολόκαινου στον ελλαδικό χώρο. Επίσης, η ανασύσταση της δυναμικής της ακτογραμμής της Λήμνου είναι εξαιρετικά σημαντική για την κατανόηση της ζωής του παρελθόντος διότι συνδέεται με τη σταδιακή άνοδο της θαλάσσιας στάθμης, του ρόλου της χαμένης 'αρχαιολογίας' των βυθισμένων τοπίων (θέσεις καλυμμένες σήμερα από τη θάλασσα) και το ερώτημα της προ-Νεολιθικής ναυσιπλοΐας στο Αιγαίο και την ανατολική Μεσόγειο.

Πρωτοτυπία του Ερευνητικού Έργου

Η μετάβαση από το ύστερο Πλειστόκαινο στο πρώιμο Ολόκαινο (12η – 10^η χιλ. π. Χ) στα νησιά του Αιγαίου χαρακτηρίζεται από λιγοστά αρχαιολογικά δεδομένα όπως και ενδείξεις για πρακτικές προ-Νεολιθικών θαλάσσιων ταξιδιών. Αυτή η έλλειψη στοιχείων δυσκολεύει την κατανόηση των διαδικασιών που σχετίζονται με τον πρώιμο αποικισμό και τη θαλάσσια διακίνηση, σηματοδοτώντας ένα εμφανές ‘κενό’ στην ανθρωπογεωγραφία της Μεσογείου. Ταυτόχρονα, η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από απότομες αλλαγές της θαλάσσιας στάθμης, τον σχηματισμό νέων τοπίων, την εμφάνιση οικολογικών χαρακτηριστικών και πόρων, στοιχεία τα οποία ενώ οδήγησαν στην ανάδειξη ευνοϊκών περιβαλλοντικών συνθηκών, είχαν σημαντική ταφονομική επίδραση στα αρχαιολογικά δεδομένα. Επομένως, η αναζήτηση των αρχαιολογικών ενδείξεων που θα τεκμηριώσουν τον πρώιμο αποικισμό των νησιών του Αιγαίου εξαρτάται ιδιαίτερα από την ανασύσταση των γεωμορφολογικών και περιβαλλοντικών συνθηκών της περιόδου. Αυτές θεωρούνται ως ‘διαμεσολαβητές’ στη σχέση ανθρώπου-περιβάλλοντος που οδήγησαν στον ορισμό χώρων διαμονής και δραστηριοτήτων.

Ο στόχος της συγκεκριμένης ερευνητικής πρότασης αφορά την ανασύνθεση του παλαιοπεριβάλλοντος και του τοπίου μιας κυνηγετικής και τροφосуλλεκτικής κατασκήνωσης της Τελικής Παλαιολιθικής περιόδου στο Αιγαίο που ανασκάπτεται τα τελευταία χρόνια (2009-2017) από το ΑΠΘ στην παραλία της Φυσίνης, στη νοτιοανατολική Λήμνο. Η κατασκήνωση έδωσε τα πρώτα στοιχεία για τους κυνηγούς-τροφосуλλέκτες σε ένα από τα νησιά του Αιγαίου στη διάρκεια της Νεότερης Δρυάδος (10,800-9,600 π.χ.).

Τα αποτελέσματα της έρευνας περιλαμβάνουν: πρώτον, την ανασύσταση της σύνθετης γεωμορφολογικής ιστορίας της περιοχής τα τελευταία 12.000 χρόνια, τόσο του τοπίου όσο και στην κλίμακα της θέσης. Δεύτερον, την ανασύνθεση των παλαιοπεριβαλλοντικών συνθηκών της θέσης με βάση τους ιζηματολογικούς και βιολογικούς δείκτες. Οι μελέτες αυτές, σε συνδυασμό με τα αρχαιολογικά ευρήματα της θέσης, θα επιτρέψουν την αναγνώριση των τοπίων που θεωρούνταν ελκυστικά από τους πρώτους νησιώτες, αλλά ταυτόχρονα την αποκάλυψη των ταφονομικών διαδικασιών που έχουν επηρεάσει τη διατήρηση και την αρχαιολογική ορατότητα παρόμοιων θέσεων στο Αιγαίο.

**Αναμενόμενα αποτελέσματα & Αντίκτυπος του
Ερευνητικού Έργου**

Η χρηματοδότηση του συγκεκριμένου ερευνητικού έργου από τους πόρους του ΕΛΙΔΕΚ ήταν ουσιαστική για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που έθιγε η αρχαιολογική έρευνα στη Λήμνο στη διάρκεια των αρχαιολογικών ερευνών και τα οποία αφορούσαν τη γεωμορφολογική εξέλιξη και ανθρωπογεωγραφία των νησιών του Αιγαίου. Η πολυετής ανασκαφική έρευνα στη Λήμνο είχε διαμορφώσει μια σειρά ερωτημάτων η απάντηση στα οποία θα μπορούσε να προκύψει μόνο μέσα από στοχευμένες δειγματοληπτικές παρεμβάσεις και εργαστηριακές αναλύσεις. Η ουσιαστική χρηματοδότηση του έργου από το ΕΛΙΔΕΚ επέτρεψε την πραγματοποίηση δαπανηρών εξειδικευμένων γεωαρχαιολογικών και αρχαιομετρικών αναλύσεων που πραγματοποιούνται στα εργαστήρια του Γεωλογικού Τμήματος του ΑΠΘ και στο Εργαστήριο Αρχαιολογικών Επιστημών Malcolm H. Wiener, της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών και αποβλέπουν στην ανασύνθεση του παλαιοπεριβάλλοντος, του παλαιοκλίματος και της παλαιογεωγραφίας του νησιωτικού Αιγαίου αλλά και τη σύνδεση όλων αυτών με τις ανθρώπινες επιλογές των πρώτων κατοίκων της περιοχής.

Η σημασία της χρηματοδότησης

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λ. Συγγρού 185 & Σάρδεων 2
ΤΚ. 17121, Νέα Σμύρνη, Ελλάδα
210 64 12 410, 420
communication@elidek.gr
www.elidek.gr